YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

7 päivänä syyskuuta 2004 *

Asiassa C-1/03,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä,

jonka Cour d'appel de Bruxelles (Belgia) on esittänyt 3.12.2002 tekemällään päätöksellä, joka on kirjattu saapuneeksi yhteisöjen tuomioistuimeen 3.1.2003, saadakseen ennakkoratkaisun tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosoikeudenkäynnissä, jossa vastaajina ovat

Paul Van de Walle,

Daniel Laurent,

Thierry Mersch

ja

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

Texaco Belgium SA,

Région de Bruxelles-Capitalen

osallistuessa asian käsittelyyn,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), R. Schintgen, F. Macken ja N. Colneric,

julkisasiamies: J. Kokott,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— P. Van de Walle, D. Laurent ja Texaco Belgium SA, edustajanaan avocat M. Mahieu,

— T. Mersch, edustajanaan avocat O. Klees,

— Région de Bruxelles-Capitale, edustajinaan avocat E. Gillet, avocat L. Levi ja avocat P. Boucquey,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään F. Simonetti ja M. Konstantinidis,

kuultuaan julkisasiamiehen 29.1.2004 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisukysymys koskee jätteistä 15 päivänä heinäkuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/442/ETY (EYVL L 194, s. 39), sellaisena kuin se on muutettuna 18.3.1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/156/ETY (EYVL L 78, s. 32; jäljempänä direktiivi 75/442), 1 artiklan a, b ja c kohdan tulkintaa.

2 Tämä kysymys on esitetty asiassa, jossa Texaco Belgium SA:n (jäljempänä Texaco) johtoon kuuluvia Van de Wallea, Laurentia ja Merschiä vastaan sekä Texacoa itseään vastaan (jäljempänä nämä yhdessä: Van de Walle ym.) on nostettu syyte jätteiden hylkäämisestä perustuen tämän yhtiön tunnuksen alla toimineella huoltoasemalla vahingossa tapahtuneeseen polttoainevuotoon.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Direktiivin 75/442 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

a) 'jätteellä' mitä tahansa liitteessä I esitetyissä luokissa mainittua ainetta tai esinettä, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään,

— —

b) 'tuottajalla' jokaista, jonka toiminta tuottaa jätettä ('alkuperäinen tuottaja') tai joka suorittaa esikäsittelyä, sekoittamista tai muunlaista toimintaa, jonka tuloksena kyseisen jätteen laatu tai koostumus muuttuu;

c) 'haltijalla' jätteen tuottajaa, luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallussa jäte on;

— —."

4 Direktiivin 75/442 liitteessä I, jonka otsikko on "jätteiden luokat", luokassa Q 4 mainitaan "materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena", luokassa Q 7 "aineet, jotka ovat tulleet käyttöön soveltumattomiksi (esimerkiksi pilaantuneet hapot, likaantuneet liuottimet, käytetyt karkaisusuolat jne.)", luokassa Q 14 "tuotteet, joille niiden haltijalla ei ole enää käyttöä (esimerkiksi maatalouden, kotitalouden, toimistojen, kauppojen ja liikkeiden hylkäämät tuotteet jne.)" ja luokassa Q 15 kohdassa "maaperän puhdistustoimenpiteissä muodostuneet pilaantuneet materiaalit, aineet tai tuotteet".

5 Direktiivin 75/442 4 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa: "Jäsenvaltioiden on myös toteutettava tarvittavat toimenpiteet jätteiden hylkäämisen, upottamisen tai valvomattoman huolehtimisen estämiseksi."

6 Direktiivin 75/442 8 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jokainen jätteen haltija antaa jätteet yksityisen tai julkisen jätteenkeräilijän tai sellaisen yrityksen käsiteltäväksi, joka hyödyntää tai käsittelee jätteet, tai haltija huolehtii itse näistä toimenpiteistä.

7 Direktiivin 75/442 15 artiklassa säädetään seuraavaa:

"'Saastuttaja maksaa' -periaatteen mukaisesti jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaa:

— jätteen haltija, joka antaa jätteen keräilijän tai 9 artiklassa tarkoitetun yrityksen haltuun,

ja/tai

— jätteen aiemmat haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin."

Kansallinen lainsäädäntö

8 Jätteiden syntymisen estämisestä ja jätehuollosta 7.3.1991 annetun Région de Bruxelles-Capitalen asetuksen (*Moniteur belge* 23.4.1991; jäljempänä 7.3.1991

annettu asetus) 2 §:n 1 momentissa määritellään jäte seuraavasti: "Aine tai esine, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään."

9 Saman asetuksen liitteessä I, jossa luetellaan useita jäteluokkia, mainitaan luokassa Q 4 "materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena", luokassa Q 7 "aineet, jotka ovat tulleet käyttöön soveltumattomiksi" ja luokassa Q 12 "pilaantuneet materiaalit".

10 Saman asetuksen liite III, jonka otsikko on "ainesosat, jotka tekevät jätteistä vaarallisia", sisältää luokan C 51, jossa mainitaan "polttoaineet ja niiden happi-, typpi- tai rikkiyhdisteet, joita ei ole erikseen mainittu tässä liitteessä".

11 Saman asetuksen 8 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Jätteiden jättäminen julkisella paikalla tai yksityisalueella muualle kuin toimivaltaisen viranomaisen tähän tarkoitukseen hyväksymälle paikalle tai noudattamatta jätteistä huolehtimisesta annettua lainsäädäntöä, on kiellettyä."

12 Edellä mainitun 7.3.1991 annetun asetuksen 10 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Sen, joka tuottaa tai säilyttää jätteitä on huolehdittava niistä tai järjestettävä niistä huolehtiminen tämän asetuksen säännösten mukaisesti sellaisissa olosuhteissa, joissa haitallisia vaikutuksia maaperään, kasvistoon, eläimistöön, ilmaan ja vesistöön voidaan rajoittaa, ja yleisesti ympäristöä ja ihmisten terveyttä vahingoittamatta.

[Région de Bruxelles-Capitalen] täytäntöönpanoelin huolehtii siitä, että jätteiden hävittämisen kustannuksista vastaa jätteiden haltija, joka on toimittanut ne hävityslaitokseen, tai tämän puuttuessa edelliset haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin."

13 7.3.1991 annetun asetuksen 22 §:ssä säädetään rikosoikeudellinen seuraamus sille, joka hylkää omat tai muiden jätteet saman asetuksen 8 §:n vastaisesti.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

14 Région de Bruxelles-Capitale omistaa rakennuksen, joka sijaitsee osoitteessa 132, avenue du Pont de Luttre, Bryssel (Belgia). Tämän rakennuksen kunnostustyöt, jotka se oli aloittanut sijoittaakseen siihen sosiaaliapukeskuksen, jouduttiin keskeyttämään 18.1.1993, koska rakennuksen kellarista löydettiin polttoaineen saastuttamaa vettä, joka oli vuotanut tämän rakennuksen ja osoitteessa 134, avenue du Pont de Luttre sijaitsevan naapurirakennuksen, jossa toimi tuolloin Texacon huoltoasema, välisen seinän läpi.

15 Tämä huoltoasema oli vuokrattu Texacon ja kiinteistön omistajan välisen liikehuoneiston vuokrasopimuksen nojalla. Vuodesta 1988 alkaen sitä oli hoitanut huoltoasemayrittäjä "huoltoaseman ylläpitosopimuksen" nojalla, jossa oli sovittu, että Texaco antoi maa-alueen, rakennuksen, tarpeiston ja toimintaan liittyvän irtaimiston huoltoasemayrittäjän käyttöön. Huoltoasemayrittäjä käytti huoltoasemaa omaan lukuunsa, mutta hänellä ei ollut oikeutta tehdä kiinteistöllä muutoksia ilman etukäteistä kirjallista lupaa Texacolta, joka toimitti huoltoasemalle polttoaineita ja varasi lisäksi itselleen oikeuden valvoa kirjanpitoa ja varastoja.

16 Sen jälkeen, kun huoltoaseman varastointilaitteiden viallisuudesta aiheutunut polttoainevuoto havaittiin, Texaco katsoi, että huoltoaseman käyttö ei ollut enää mahdollista, ja päätti purkaa ylläpitosopimuksen huhtikuussa 1993 vedoten huoltoasemayrittäjän vakavaan huolimattomuuteen. Tämän jälkeen se irtisanoi liikehuoneiston vuokrasopimuksen kesäkuussa 1993.

17 Vaikka Texaco kielsikin vastuunsa asiassa, se aloitti työt maaperän puhdistamiseksi ja vaihtoi osan varastointilaitteista, joista polttoainevuoto oli alkanut. Se ei palannut paikalle vuoden 1994 toukokuun jälkeen. Région de Bruxelles-Capitale katsoi, että puhdistusta ei ollut saatettu loppuun, ja rahoitti muita kunnostustoimenpiteitä, jotka se katsoi tarpeellisiksi kiinteistösuunnitelmansa toteuttamiseksi.

18 Texacon hallituksen varapuheenjohtajaa Van de Wallea, yhtiön johtoon kuuluvia Laurentia ja Merschiä sekä Texacoa vastaan oikeushenkilönä nostettiin syyte Tribunal correctionnel de Bruxellesissä, koska Texacon toimenpiteillä mahdollisesti rikottiin 7.3.1991 annettua asetusta, etenkin sen 8, 10 ja 22 §:ää. Région de Bruxelles-

Capitale osallistui käsittelyyn asianomistajana. Edellä mainittu tuomioistuin hylkäsi syytteet 20.6.2001 antamallaan tuomiolla, vapautti Texacon vastuusta ja katsoi, että se ei ole toimivaltainen käsittelemään yksityisoikeudellista vaatimusta.

19 Ministère public (virallinen syyttäjä) ja asianomistaja valittivat tästä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoi, että 7.3.1991 annetun asetuksen 22 §:ssä säädetään rikosoikeudellinen seuraamus tämän asetuksen 8 §:ssä mainittujen velvoitteiden täyttämättä jättämisestä, mutta ei sen 10 §:n säännösten rikkomisesta. Näin ollen se arvioi, että edellä mainitun 22 §:n mukaisen rikosoikeudellisen seuraamuksen soveltaminen edellyttää, että syytettyjen toiminta katsotaan jätteiden hylkäämiseksi edellä mainitun 8 §:n tarkoituksessa. Se huomautti, että Texaco ei ollut hankkiutunut eroon jätteistä toimittaessaan polttoaineita huoltoasemalle ja että toimitettu polttoaine tai säiliöt, jotka olivat jääneet maahan tämän yrityksen suorittamien puhdistustoimenpiteiden jälkeen, eivät kumpikaan voineet muodostaa 7.3.1991 annetun asetuksen 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua jätettä eli "ainetta tai esinettä, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään".

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin asetti kyseenalaiseksi sen, voidaanko vahingossa vuotaneiden polttoaineiden pilaama maaperä katsoa jätteeksi, ja ilmaisi epäilevänsä, onko tämä määrittely mahdollinen, kun kyseessä olevaa maata ei ollut kaivettu pois ja käsitelty. Se esitti myös, että oikeuskirjallisuudessa on esitetty erilaisia näkökantoja siitä, onko maaperän pilaavan tuotteen vahingossa tapahtunut vuotaminen verrattavissa jätteen hylkäämiseen.

22 Muistutettuaan, että "jätteen" käsite 7.3.1991 annetun asetuksen 2 §:n 1 momentissa oli otettu kirjaimellisesti direktiivistä 75/442 ja että tämän asetuksen liitteessä olevassa jäteluokkien luettelossa on käytetty mainitun direktiivin liitteessä olevaa terminologiaa, Cour d'appel de Bruxelles päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko direktiivin — — 75/442 — — 1 artiklan a kohtaa, jossa jäte määritellään 'aineeksi tai esineeksi, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään', ja saman direktiivin 1 artiklan b ja c kohtaa, jossa jätteen tuottajalla tarkoitetaan 'jokaista, jonka toiminta tuottaa jätettä (alkuperäinen tuottaja) tai joka suorittaa esikäsittelyä, sekoittamista tai muunlaista toimintaa, jonka tuloksena kyseisen jätteen laatu tai koostumus muuttuu' ja haltijalla 'jätteen tuottajaa, luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallussa jäte on', tulkittava siten, että niitä voidaan soveltaa öljy-yhtiöön, joka tuottaa polttoaineita ja myy ne yrittäjälle, joka hoitaa yhtä tämän öljy-yhtiön huolto-asemaa sellaisen ylläpidosta tehdyn sopimuksen yhteydessä, jossa määrätään yrittäjän toimivan itsenäisesti ilman alisteisuussuhdetta öljy-yhtiöön, silloin kun nämä polttoaineet imeytyvät maaperään aiheuttaen näin maan ja pohjavesien pilaantumisen?

2) Onko edellä mainituissa säännöksissä tarkoitettu jätteen määritelmä sovellettavissa vasta kun pilaantunut maa on kaivettu pois?"

Ennakkoratkaisukysymykset

23 Ennakkoratkaisun esittänyt tuomioistuin kysyy näillä kahdella kysymyksellä, joita on tarkasteltava yhdessä, toisaalta sitä, voidaanko vahingossa vuotaneet polttoaineet, jotka ovat pilanneet maan ja pohjavedet, katsoa jätteeksi direktiivin 75/442 1 artiklan a kohdan tarkoituksessa ja voidaanko tuolla tavoin pilaantunut maa luokitella jätteeksi saman säännöksen tarkoituksessa myös silloin, kun maata ei ole kaivettu pois, ja toisaalta, voidaanko pääasiassa esillä olevan kaltaisissa olosuhteissa katsoa huoltoasemalle polttoaineita toimittavan öljy-yhtiön olevan mahdollisten jätteiden tuottaja tai haltija kyseisen direktiivin 1 artiklan b ja c kohdan tarkoituksessa.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

24 Région de Bruxelles-Capitale katsoo, että Texaco vastaa käsitettä "jätteen haltija" siinä suhteessa, että tämä yhtiö piti ensin hallussa polttoaineita, toimitti ne huoltoasemalle, valvoi tarkasti tämän toimintaa ja ryhtyi pohjavesikerrostuman pumppauksiin pilaantuneen maan puhdistamiseksi.

25 Polttoaineet välttyvät jätteeksi määrittelyltä vain siihen asti, kunnes huoltoasema hävittää ne jostakin syystä, jolloin niistä tulee jätettä myös Texacon kaltaisen yrityksen näkökulmasta arvioituna, joka on tuottanut ja toimittanut ne.

26 Öljy-yhtiö, joka on tuottanut ja myynyt tuotteita, joista on tullut jätettä, on näin ollen katsottava jätteen haltijaksi direktiivin 75/442 merkityksessä, jos sillä oli mahdollisuus päästä kiinteistölle, jolla jätteet sijaitsivat, tai oikeus päättää asiakkaansa toiminnasta tai valvoa tuotteen varastointilaitteita, joista vuoto maahan ja pohjavesiin sai alkunsa. Sitä suuremmalla syyllä öljy-yhtiö, joka on tosiasiallisesti huolehtinut osasta jätettä, on jätteen haltija.

27 Mitä tulee pääasiassa kyseessä oleviin polttoaineisiin, jotka ovat vuotaneet huoltoaseman säiliöistä, niiden tuottaja tai haltija on hävittänyt ne. Polttoaineet on erityisesti mainittu direktiivin liitteen I luokassa Q 4, ja ne ovat lisäksi vaarallisia jätteitä. Ne on siten katsottava direktiivissä 75/442 tarkoitetuiksi jätteiksi.

28 Polttoaineiden pilaama maa on samoin katsottava jätteeksi. Tämä seuraa saman liitteen luokkien Q 5, Q 12 ja Q 13 sanamuodosta ja näiden aineiden haltijalle asetetusta velvollisuudesta hävittää nämä aineet.

29 Tuollainen velvoite seuraa direktiivillä 75/442 tavoitellusta ihmisten terveyden ja ympäristön suojelemisen päämäärästä, jota ei saavutettaisi, jos jätteiden haltijalla tai tuottajalla ei olisi velvollisuutta hävittää pilaantunutta maata tai jos riittäisi, että se vuodattaisi pilaantuneet aineet maahan.

30 Van de Wallen ym:iden mukaan Texaco luopui puhtaista polttoainetuotteista silloin, kun ne myytiin huoltoasemalle, mitä ei voida katsoa jätteiden tuottamiseksi tai aikomukseksi hankkiutua eroon jätteistä.

31 Van de Walle ym. katsovat, että yhteisön lainsäätäjä on määritellessään jätteen miksi tahansa aineeksi, jonka haltija "hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään", tarkoittanut sisällyttää määritelmään objektiivisen elementin (jätteen kirjaaminen luetteloon sen ominaisuuksien ja myrkyllisyysasteen mukaan) lisäksi subjektiivisen elementin, säätämällä säännöksen koskemaan ainoastaan tilanteita, joissa haltija toimii, aikoo toimia tai on velvollinen toimimaan jätteiden hävittämistarkoituksessa, joko huolehtimalla niistä tai hyödyntämällä ne.

32 Pääasian erityisyys perustuu siihen seikkaan, että Texaco ja huoltoasemayrittäjä eivät tienneet tai tiedostaneet sitä, että säiliöistä oli vuotanut polttoainetta ja se oli kyllästänyt ympäröivän veden ja maan. Näin ollen ei ole mahdollista osoittaa minkäänlaista näiden aineiden hävittämiseen liittyvää toimintaa, aikomusta tai velvollisuutta.

33 Texacoa ei määrätty puhdistamaan kiinteistöä ennen kuin tammikuussa 1993, sen jälkeen kun polttoainevuoto oli havaittu. Tämä määräys, joka oli Texacon mukaan mielivaltainen, olisi pitänyt osoittaa huoltoaseman ylläpitäjälle, joka itsenäisen huoltoasemayrittäjän asemassa olisi pitänyt katsoa ainoaksi henkilöksi, jolla oli velvollisuus hävittää nuo aineet. Texaco on koko ajan korostanut, että sen suorittamat maaperän puhdistustyöt tehtiin "tunnustamatta oikeudellista vastuuta".

34 Mitä tulee yhteisön oikeudessa tarkoitettuihin käsitteisiin jätteiden "tuottaja" tai "haltija", Van de Walle ym. väittävät, että ennakkoratkaisukysymyksen sanamuoto ja ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen päätöksen perustelut antavat aihetta ajatella, että Cour d'appel de Bruxelles katsoo, että Texaco ei ole riidanalaisten jätteiden tuottaja eikä haltija, ja että kansallinen tuomioistuin ei kiinnitä huomiota näihin käsitteisiin vaan ainoastaan siihen, että yhteisöjen tuomioistuin määrittelee jätteen käsitteen.

35 Jos yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että käsitteitä "haltija" ja "tuottaja" on tarkasteltava, Van de Walle ym. esittävät toissijaisesti, että Texaco on ainoastaan toimittanut puhtaita tuotteita huoltoasemalle, eikä ole siis saanut aikaan, luonut tai tuottanut jätteitä. Siinä tapauksessa, että tuotteita ei käytetä, se, joka ei enää käytä tuotteita, on jätteiden tuottaja, eikä se, joka on alun perin toimittanut ne tälle. Mikäli se on merkityksellistä, yksin huoltoasemayrittäjä on katsottava jätteiden tuottajaksi ja etenkin niiden haltijaksi.

36 Tässä suhteessa huoltoaseman ylläpitosopimuksen monissa määräyksissä, erityisesti sen 6 §:n 10 momentissa, tehdään selväksi, että huoltoasemayrittäjällä oli täysi itsenäisen ylläpitäjän ja liikkeenharjoittajan vastuu ja että hän oli yksin vastuussa toiminnastaan kolmansille aiheutuvista vahingoista. Sopimuksen 2 §:n mukaan Texaco oli "uskonut" hänelle huoltoaseman hoidon. Sopimuksen 6 §:n 2 momentin sanamuodon mukaan hänet velvoitettiin "säilyttämään moitteettomassa kunnossa [hänelle uskottu] omaisuus ja huolehtimaan siitä" ja tarkistamaan päivittäin pumppujen ja muun tarpeiston toiminta sekä ilmoittamaan välittömästi Texacolle suunnitelluista korjauksista. Kyseisen sopimuksen 5 §:n mukaan varastot olivat "kokonaan [huoltoasemayrittäjän] omaisuutta", joka oli velvollinen ottamaan niistä "täyden vastuun".

37 Direktiivin liitteen I luokasta Q 4, jossa mainitaan "materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet", seuraa komission mukaan, että yhteisön lainsäätäjän tarkoituksena on nimenomaisesti ollut, että direktiivin tulisi kattaa tapaus, jossa jätteen haltija hävittää jätteen vahingossa. Tämä ei ole ristiriidassa direktiivin 1 artiklan kanssa, jossa ei tarkenneta, täytyykö "hävittämisen" olla "tarkoituksellista". Haltija saattaa myös, kuten pääasiassa, olla tiedostamatta sitä, että hän on hävittänyt tuotteen.

38 Luokan Q 4 sanamuoto, jossa mainitaan myös "kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena", osoittaa samaten, että direktiivissä 75/442 rinnastetaan jätteen vuoksi pilaantuneet aineet jätteisiin sen varmistamiseksi, että kun jätteen muodostava aine on vuotanut vahingossa, tämän aineen haltija ei hylkää pilaantuneita aineita tai tavaroita, vaan hänellä on velvollisuus hävittää ne.

39 Sitä vastoin vahingossa tapahtuneen polttoainevuodon seurauksena pilaantunut maa, joka on osa ympäristöä kuten vesi ja ilma, ei voi olla tässä direktiivissä säädettyjen huolehtimis- ja hyödyntämistoimenpiteiden kohteena, ja se voi olla ainoastaan puhdistamistoimenpiteiden kohteena. Lähtökohtaisesti jätteiden pilaamaa maata ei siis voida itsessään pitää jätteenä.

40 Toisenlainen johtopäätös on kuitenkin välttämätön silloin, kun maa pitää kaivaa pois, että se voidaan puhdistaa. Tuollaisessa tapauksessa maa ei ole enää siitä lähtien, kun se on kaivettu pois, ympäristön osa vaan irtain esine, jota on sen vuoksi, että se on sekoittunut vahingossa vuotaneisiin jätteiksi luokiteltuihin aineisiin, pidettävä näitä jätteitä vastaavana aineena.

41 Vahingossa vuotaneiden polttoaineiden "haltijaksi" tulisi katsoa se taho, jonka hallussa ne olivat sillä hetkellä, kun niistä tuli jätettä, eli huoltoasemayrittäjä, joka osti ne Texacolta. Aineista tuli jätettä silloin, kun ne vuotivat säiliöistä. Öljy-yhtiö on polttoaineiden tuottaja, mutta yksin vähittäiskauppias on toimintansa puitteissa tahattomasti "tuottanut" jätteet.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

42 Direktiivin 75/442 1 artiklan a kohdassa jätteet määritellään seuraavasti: "'Jätteellä' [tarkoitetaan] mitä tahansa liitteessä I esitetyissä luokissa mainittua ainetta tai esinettä, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää – – ." Kyseisessä liitteessä tarkennetaan tätä määritelmää luettelolla aineista ja esineistä, jotka voidaan katsoa jätteiksi. Sillä on kuitenkin vain neuvoa antava vaikutus, ja jätteeksi luokittelu seuraa ennen kaikkea haltijan toiminnasta ja termin "hävittää" merkityksestä (ks. vastaavasti asia C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, tuomio 18.12.1997, Kok. 1997, s. I-7411, 26 kohta ja asia C-9/00, Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, tuomio 18.4.2002, Kok. 2000, s. I-3533, 22 kohta).

43 Se tosiasia, että direktiivin 75/442 liitteessä I, jonka otsikko on "Jätteiden luokat", luokassa Q 4 mainitaan "materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena", osoittaa ainoastaan, että tuollaiset aineet voivat kuulua jätteen käsitteen soveltamisalaan. Se ei voi olla riittävä peruste oikeuttamaan vahingossa maahan vuotaneiden polttoaineiden, jotka pilaavat maaperän ja pohjavedet, luokittelua jätteeksi.

44 Tässä tilanteessa on välttämätöntä arvioida, onko polttoaineiden vuotaminen vahingossa sellainen toiminto, jolla haltija "hävittää" ne.

45 Ensiksi, kuten yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, verbiä "hävittää" on tulkittava ottaen huomioon direktiivin 75/442 päämäärä, joka on sen kolmannen perustelukappaleen sanamuodon mukaan ihmisten terveyden ja ympäristön suojeleminen jätteiden keräilyn, kuljetuksen, käsittelyn, varastoinnin ja kaatopaikalle sijoittamisen aiheuttamilta haitallisilta vaikutuksilta, sekä ottaen huomioon EY 174 artiklan 2 kohta, jossa määrätään, että yhteisön ympäristöpolitiikalla pyritään suojelun korkeaan tasoon ja se perustuu ennalta varautumisen periaatteelle sekä ennalta ehkäiseviin toimiin. Verbiä "hävittää", joka määrittelee jätteen käsitteen soveltamisalan, ei voida näin ollen tulkita suppeasti (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-418/97 ja C-419/97, ARCO Chemie Nederland ym., tuomio 15.6.2000, Kok. 2000, s. I-4475, 36–40 kohta).

46 Toiseksi, kun aine tai esine on tuotantoprosessista syntyvä jäämä eli tuote, jota ei sellaisenaan ole pyritty tuottamaan myöhempää käyttöä varten ja jota haltija ei voi taloudellisesti kannattavasti käyttää uudelleen ilman edeltäviä muuntamistoimenpiteitä, se on katsottava rasitteeksi, joka haltijan on "hävitettävä" (ks. vastaavasti em. asia Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, tuomion 32–37 kohta).

47 On selvää, että vahingossa vuotaneet polttoaineet, jotka aiheuttavat maan ja pohjaveden pilaantumisen, eivät ole sellainen tuote, joka voidaan käyttää uudelleen ilman muuntamistoimenpiteitä. Niiden kaupallistaminen on hyvin epävarmaa, ja vaikka se olisikin mahdollista, niin se edellyttäisi edeltäviä toimenpiteitä, jotka eivät olisi haltijalle taloudellisesti kannattavia. Nämä polttoaineet ovat näin ollen aineita, joita haltija ei aikonut tuottaa ja jotka hän "hävittää", vaikkakin tahattomasti, niihin liittyvien tuotanto- tai jakelutoimenpiteiden yhteydessä.

48 Lopuksi, direktiivi 75/442 menettäisi osittain merkityksensä, jos pilaantumisen aiheuttaneita polttoaineita ei katsottaisi jätteiksi ainoastaan sillä perusteella, että ne ovat vuotaneet vahingossa. Direktiivin 75/442 4 artiklassa säädetään muun muassa, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jätteet hyödynnetään tai niistä huolehditaan vaarantamatta ihmisen terveyttä siten, että "ei vaaranneta vesiä, ilmaa, maaperää, kasveja tai eläimiä", ja "jätteiden hylkäämisen, upottamisen tai valvomattoman huolehtimisen estämiseksi". Saman direktiivin 8 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jokainen jätteen haltija antaa jätteet jätteiden hyödyntämisestä tai käsittelemisestä huolehtivalle yritykselle tai huolehtii jätteistä itse. Mainitun direktiivin 15 artiklassa säädetään, kuka vastaa jätteistä huolehtimisen kustannuksista "'saastuttaja maksaa' -periaatteen mukaisesti".

49 Jos pilaantumisen aiheuttaneita polttoaineita ei katsota jätteiksi sillä perusteella, että ne ovat vuotaneet vahingossa, niiden haltija välttyisi velvoitteilta, jotka jäsenvaltioiden on asetettava tälle direktiivin 75/442 mukaan, mikä olisi vastoin jätteiden hylkäämisen, upottamisen tai valvomattoman huolehtimisen kieltoa.

50 Edellä esitetystä seuraa, että vahingossa vuotaneiden polttoaineiden, jotka pilaavat maan ja pohjavedet, haltija "hävittää" nämä aineet, jotka on näin ollen katsottava jätteiksi direktiivissä 75/442 tarkoitetussa merkityksessä.

51 On tarkennettava, että vahingossa vuotaneet polttoaineet katsotaan lisäksi vaarallisiksi jätteiksi vaarallisista jätteistä 12 päivänä joulukuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/689/ETY (EYVL L 377, s. 20) ja vaarallisista jätteistä annetun direktiivin 91/689/ETY 1 artiklan 4 kohdan mukaisen vaarallisten jätteiden luettelon laatimisesta 22 päivänä joulukuuta 1994 tehdyn neuvoston päätöksen 94/904/EY (EYVL L 356, s. 14) mukaan.

52 Sama direktiivissä 75/442 säädetty "jätteen" määritelmä soveltuu vahingossa vuotaneiden polttoaineiden pilaamaan maaperään. Tuollaisessa tapauksessa polttoaineita ei voi erottaa maasta, jonka ne ovat pilanneet, eikä niistä voida huolehtia tai niitä voida hyödyntää ilman, että myös maa on tarpeellisten puhdistustoimenpiteiden kohteena. Tämä tulkinta on ainoa, joka takaa direktiivin 75/442 tavoitteiden, eli ympäristön suojelemisen ja jätteiden hylkäämisen kiellon, huomioon ottamisen. Se on täysin yhteensopiva direktiivin päämäärän ja sen liitteen I luokan Q 4 kanssa, jossa mainitaan, kuten on jo esitetty, jätteiksi katsottavien aineiden ja esineiden joukossa "kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet [poisheittämisen tai katoamisen johdosta tai muutoin vahingoittuneet]". Jätteeksi määrittely, siltä osin kuin se koskee polttoaineiden pilaamaa maata, riippuu näin ollen näiden aineiden tahattoman vuotamisen aiheuttaneen henkilön velvollisuudesta hävittää ne. Se ei voi seurata sellaisten kansallisten säännösten soveltamisesta, joissa säädetään sen maan käytöstä, suojelusta tai puhdistamisesta, johon aine on vuotanut.

53 Kun pilaantunut maa katsotaan jätteeksi ainoastaan sillä perusteella, että se on pilaantunut vahingossa polttoaineiden vuoksi, sen luokittelu jätteeksi ei riipu muiden toimenpiteiden suorittamisesta, jotka ovat niiden omistajan vastuulla tai joita tämä päättää suorittaa. Se seikka, että maata ei ole kaivettu pois, ei ole merkityksellinen, kun arvioidaan sen luokittelemista jätteeksi.

54 Mitä tulee siihen, voidaanko pääasian olosuhteissa katsoa huoltoasemalle polttoainetta toimittava öljy-yhtiö jätteiden tuottajaksi tai haltijaksi mainitun direktiivin 1 artiklan b ja c kohdassa tarkoitetussa merkityksessä, on muistutettava, että EY 234 artiklassa määrätyn tehtäväjaon mukaisesti ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen on sovellettava yhteisön oikeutta käsittelemäänsä konkreettiseen asiaan siten, kuin yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut sitä (ks. asia C-320/88, Shipping ja Forwarding Enterprise Safe, tuomio 8.2.1990, Kok. 1990, s. I-285, 11 kohta).

55 Direktiivin 75/442 1 artiklan c kohdassa säädetään, että haltijalla tarkoitetaan "jätteen tuottajaa, luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallussa jäte on". Direktiivissä 75/442 määritellään haltija näin ollen laajasti, eikä siinä tarkenneta, kuuluuko velvollisuus huolehtia jätteistä tai hyödyntää ne yleisen säännön mukaan jätteiden tuottajalle vai niiden hallussapitäjälle, eli omistajalle tai haltijalle.

56 Direktiivin 75/442 8 artiklassa säädetään, että nuo velvollisuudet, jotka ovat välitön seuraus sen 4 artiklassa säädetystä jätteiden hylkäämistä, upottamista tai valvomatonta huolehtimista koskevasta kiellosta, kuuluvat "jokaiselle jätteen haltijalle".

57 Lisäksi direktiivin 75/442 15 artiklassa säädetään, että saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaa jätteen haltija, joka antaa jätteen sellaisen laitoksen haltuun, joka vastaa sen hävittämisestä, ja/tai jätteen aiemmat haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin. Direktiivissä 75/442 ei näin ollen suljeta pois sitä mahdollisuutta, että joissakin tapauksissa jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaisi yksi tai useampi aikaisempi haltija, eli yksi tai useampi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jotka eivät ole jätteen tuottajia eivätkä hallussapitäjiä.

58 Kolmessa edeltävässä kohdassa mainituista säännöksistä seuraa, että direktiivissä 75/442 erotetaan huolehtimis- ja hyödyntämistoimenpiteiden tosiasiallinen toteuttaminen, joka on kaikkien "jätteen haltijoiden" vastuulla, olipa kyse tuottajasta tai hallussapitäjästä, ja toisaalta kyseisten toimintojen taloudellinen vastuu, joka kuuluu saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti henkilöille, jotka ovat aiheuttaneet jätteen, olivatpa he jätteen haltijoita tai aikaisempia haltijoita tai valmistajia, joiden tuotteesta jäte on peräisin.

59 Huoltoasema osti huoltoaseman varastointilaitteiden viallisuuden johdosta vahingossa vuotaneet polttoaineet liiketoimintaansa varten. Ne ovat näin ollen huoltoasemayrittäjän hallussa. Lisäksi huoltoasemayrittäjä on se henkilö, jolla oli ne varastossa toimintaansa varten silloin, kun niistä tuli jätettä, ja jonka voidaan näin ollen katsoa "tuottaneen" jätteen direktiivin 75/442 1 artiklan b kohdassa tarkoitetussa merkityksessä. Koska jätteet ovat hänen hallussaan ja hän on niiden tuottaja, huoltoasemayrittäjä on katsottava niiden haltijaksi direktiivin 75/442 1 artiklan c kohdassa tarkoitetussa merkityksessä.

60 Mikäli sellaisten seikkojen valossa, joiden arvioiminen on yksin ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen tehtävänä, pääasiassa kuitenkin käy ilmi, että huoltoaseman varastointilaitteiden huono kunto ja polttoaineiden vuotaminen johtuvat huoltoasemalle polttoaineita toimittavan öljy-yhtiön sopimusvelvoitteiden rikkomisesta tai sen suorittamasta muusta toimenpiteestä, joka voi saattaa tämän yrityksen vastuuseen, voidaan katsoa, että öljy-yhtiö olisi toiminnallaan "tuottanut jätettä" direktiivin 75/442 1 artiklan b kohdassa tarkoitetussa merkityksessä, ja se voidaan näin ollen katsoa jätteiden haltijaksi.

61 Ottaen huomioon edellä esitetty ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle on vastattava, että vahingossa vuotaneet polttoaineet, jotka ovat pilanneet maaperän ja pohjaveden, ovat direktiivin 75/442 1 artiklan a kohdassa tarkoitettuja jätteitä. Sama koskee polttoaineiden pilaamaa maata, ja näin myös silloin, kun sitä ei ole kaivettu pois. Pääasiassa esillä olevan kaltaisissa olosuhteissa öljy-yhtiö, joka toimittaa polttoaineita huoltoasemalle, voidaan katsoa direktiivin 75/442 1 artiklassa tarkoitetuksi jätteen haltijaksi ainoastaan silloin, kun jätteet aiheuttaneen huoltoaseman varastointilaitteiden vuodon voidaan katsoa johtuneen tämän yrityksen toiminnasta.

Oikeudenkäyntikulut

62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Vahingossa vuotaneet polttoaineet, jotka ovat pilanneet maaperän ja pohjaveden, ovat jätteistä 15 päivänä heinäkuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/442/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 18.3.1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/156/ETY, 1 artiklan a kohdassa tarkoitettuja jätteitä. Sama koskee polttoaineiden pilaamaa maata, ja näin myös silloin, kun sitä ei ole kaivettu pois. Pääasiassa esillä olevan kaltaisissa olosuhteissa öljy-yhtiö, joka toimittaa polttoaineita huoltoasemalle, voidaan katsoa direktiivin 75/442 1 artiklan c kohdassa tarkoitetuksi jätteen haltijaksi ainoastaan silloin, kun jätteet aiheuttaneen huoltoaseman varastointilaitteiden vuodon voidaan katsoa johtuneen tämän yrityksen toiminnasta.

Allekirjoitukset